

Position paper

Waterkwaliteit en KRW vanuit het land- en tuinbouwperspectief

Het behouden en verbeteren van de omvang en kwaliteit van onze watervoorraad is van groot belang voor de productie van voedsel en groen in de agrarische sector. Het realiseren van alle meer dan 100.000 doelen uit de KRW in 2027 is echter onhaalbaar. Ook als we door vergaande maatregelen en beperkingen proberen schoon water af te dwingen, met alle sociaal economische gevolgen van dien, voldoen we in 2027 niet overal aan de KRW. Het is daarom nu tijd om te erkennen dat een deel van de KRW-doelen onrealistisch is en herzien moeten worden. Dat maakt de weg vrij om de wel realistische opgaven met ambitie op te pakken.

De Nederlandse land- en tuinbouw neemt zelf haar verantwoordelijkheid om de emissies (voor zover de monitoring van Rijk en waterschappen laten zien dat normoverschrijdingen veroorzaakt worden door de sector) uit diffuse bronnen terug te dringen en water te conserveren. Terecht vormen het spaarzaam omgaan met water en het reduceren van emissies uit de landbouw naar onze leefomgeving een belangrijk speerpunt in het nationale en internationale milieubeleid. Het doel moet zijn om te komen tot een gezond en robuust watersysteem, dat bestand is tegen een stootje. Is het niet uit idealisme dan wel uit welbegrepen eigenbelang.

Knellende aspecten van het huidige beleid

1. De overheid legt boeren en tuinders ge- en verboden in de vorm van generieke middelvoorschriften. Denk hierbij aan de diverse voorschriften uit de actieprogramma's van de Nitraatrichtlijn en de nationale mestwetgeving. De regels vallen zowel in gebieden die nog veel te verbeteren hebben als in gebieden waar de agrarische waterkwaliteitsdoelen al wel bereikt zijn. En de strikte regels maken dat de ondernemers in een vorm van kalenderlandbouw terechtkomen die niet aansluit bij de grilligheid van de seizoenen en de agrarische praktijk.
2. Het niet halen van de KRW-doelen dreigt te leiden tot een juridisering van het waterkwaliteitsdossier. Als we de strenge eisen niet tijdig halen, biedt dat alle gelegenheid om bij de rechter eisen te stellen aan handhaving en vergunningen. Daarbij vrezen wij dat regionale en landelijke overheden naar elkaar zullen wijzen en verantwoordelijkheden zullen afschuiven, zoals we ervaren in het stikstofdossier.
3. De specifieke normen en doelen per waterlichaam zijn soms te streng of tenminste moeilijk uitlegbaar. Het komt voor dat normen voor ogenschijnlijk gelijke wateren toch verschillen. Bijvoorbeeld bij grensoverschrijdende wateren: de normen in België en Duistland wijken af van de Nederlandse. Maar ook binnen Nederland wordt door verschillende waterbeheerders verschillend geoordeeld. We weten niet goed hoe groot dit probleem is, maar duidelijk is dat elke "fout" die de overheid hiermee maakt, de onrust bij diegene die de waterkwaliteit zal moeten verbeteren groter maakt.

4. Het is niet overal inzichtelijk gemaakt wat de bron is van landbouw-gerelateerde verontreinigingen. De bron van nutriënten kan liggen bij de RWZI of het rioolstelsel of uit de natuur komen. De bron van beschermingsmiddelen kan evengoed bij particulieren of gemeenten liggen.
5. De landbouw dreigt te snel te veel te moeten aanpassen omwille van diverse opgaven. Nu er zo veel verschillende opgaven zijn, is het perspectief voor huidige en toekomstige boeren onzeker. Opbrengst beperkende maatregelen of investeringen om emissies tegen te gaan zijn te duur; de kosten daarvan kunnen waarschijnlijk nooit terug worden verdiend. Onderzoek van de WUR uit januari 2024 laat zien dat verduurzaming in de landbouw een grote impact heeft op het verdienvermogen.

Wat kan helpen om te komen tot verbetering van de waterkwaliteit?

1. Bij haalbare doelen:

Een aanpak per gebied met:

- a. goede monitoring,
- b. analyse van bronnen,
- c. snelle informatie aan boeren en tuinders,
- d. realistische normen (dezelfde als die in het buitenland)
- e. in nauwe samenwerking met de waterschappen die de verantwoordelijkheid dragen.

Te nemen maatregelen kunnen binnen zo'n gebied voor iedereen gelden of de maatregelen kunnen per ondernemer verschillen, afhankelijk van hun bedrijfsvoering. Zo kunnen we ambitieus nastreven wat echt haalbaar is.

2. Bij niet-haalbare doelen:

- a. De overheid moet erkennen dat doelen niet gehaald kunnen worden.
- b. Bij de tussentijdse evaluatie eind dit jaar, bij de verantwoording richting 2027 en bij het opstellen van de vierde generatie stroomgebiedsbeheersplannen na 2027 zullen we moeten accepteren dat het ene doel (waterkwaliteit) niet gehaald wordt omwille van een ander doel (sociaal-economische belangen).
- c. Het is aan de nationale en regionale overheden om dit te erkennen en scherp te analyseren wat de locatie specifieke omstandigheden zijn. Op basis daarvan zal Nederland zorgvuldig en centraal geregisseerd moeten onderbouwen dat we doelen aanpassen naar haalbare waarden of als dat realistisch is meer tijd nemen om de ambities waar te maken.